

Táncutatási Értesítő

A Magyar Tudományos Akadémia
Táncstudományi Munkabizottságának
időszaki kiadványa

TÁNCKUTATÁSI ÉRTESÍTŐ

A Magyar Tudományos Akadémia Tánc tudományi Munkabizottságának időszaki kiadványa

II. évfolyam, 2026. 1. szám

Főszerkesztő: Kavecsánszki Máté

Szerkesztőbizottság:

Bolvári-Takács Gábor (*Magyar Táncművészeti Egyetem; Tokaj-Hegyalja Egyetem*), Bólya Anna Mária (*MMA Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet*), Bondea Vivien (*Moldvai Csángómagyarok Szövetsége*), Hamar Pál (*Magyar Testnevelési és Sporttudományi Egyetem*), Janku Anna (*Magyar Etnokoreológiai Társaság*), Kavecsánszki Máté (*Debreceni Egyetem*), Pál-Kovács Dóra (*Szabadtéri Néprajzi Múzeum*), Péter Petra (*Budapest Cirkuszművészeti és Kortárs Tánc Főiskola; Magyar Tánc tudományi Társaság*), Sirató Ildikó (*Országos Széchenyi Könyvtár; Magyar Táncművészeti Egyetem*), Varga Sándor (*Szegedi Tudományegyetem; ELTE HTK Zenetudományi Intézet*)

Lektorálta: Sándor Ildikó

Szerkesztőségi titkár: Hegedűs Edit

Lapalapító és felelős szerkesztő: Bolvári-Takács Gábor

Médiahatósági nyilvántartási szám:

CE/16121-2/2016 (nyomtatott), CE/30101-2/2018 (online)

ISSN 3094-1059 (Online)

ISSN 3094-1075 (Nyomtatott)

Kiadja az MTA Tánc tudományi Munkabizottsága (Budapest)

és a Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Néprajztudományi és Muzeológiai Intézete (Debrecen).

Felelős kiadó:

Bolvári-Takács Gábor, az MTA Tánc tudományi Munkabizottságának elnöke és Keményfi Róbert, a Debreceni Egyetem Néprajztudományi és Muzeológiai Intézetének intézetigazgatója.

A kiadvány online elérhető az MTA Tánc tudományi Munkabizottság honlapján:

<https://tanckutatas.hu/>

Szerkesztőség címe: DE BTK Néprajztudományi és Muzeológiai Intézet,
4032 Debrecen, Egyetem tér 1.

Tartalom

ELŐSZÓ A TÁNCKUTATÁSI ÉRTESÍTŐ MÁSODIK ÉVFOLYAMÁNAK ELSŐ SZÁMÁHOZ	3
INTÉZMÉNYI JUBILEUMOK	5
Hamar Pál: Ötvenöt év a sporttudomány szolgálatában.....	5
Mikulics Ádám: Emlékek és jegyzetek a hivatásos néptáncművész-képzés ötvenéves jubileuma alkalmából	8
IN MEMORIAM	16
Vona Zoltán: Kardos D. László (1938 – 2025) emlékezete	16
MEMENTO.....	22
125 éve született.....	22
Gara Márk: Oláh Gusztáv kettős évfordulójára.....	22
Kavecsánszki Máté: A népi dramatikus népszokások színpadra állításától a néptánc kutatásig. 125 éve született Muharay Elemér.....	27
100 éve született.....	36
Felföldi László – Varga Sándor: Kallós Zoltán és a magyar néptánc kutatás	36
Lőrinc Katalin: 100 éve született Körtvélyes Géza.....	42
Felföldi László: „Ernő pápa” emlékezete	45
Halász Tamás: 100 éve született Roboz Ágnes	52
INTÉZMÉNYI BESZÁMOLÓK.....	55
Oláh Nóra: A Fügedi-kör megalakulása és tevékenysége.....	55
Varga Sándor: Hírek az ELTE HTK Zenetudományi Intézetből (2025. június – december).....	59
Varga Sándor: Válogatás a Szegedi Tudományegyetem Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszékének tánc tudománnyal kapcsolatos tevékenységéből (2025. június – december).....	61
Imre Zoltán: A 2026-tól induló ELTE Színháztudományi Doktori Program bemutatása	64

Válogatás a Magyar Táncművészeti Egyetem tudományos programjaiból	66
ESEMÉNY- ÉS KUTATÁSI BESZÁMOLÓK	69
Kovács Henrik: Beszámoló az International Council of Kinetography Laban 34. konferenciájáról.....	69
Kovács Henrik: Fulbright szakmai és kulturális beszámoló (2025–2026).....	74
Marinka Melinda: Kálló táncos öröksége újra színpadon	79
Az MMA Művészetelméleti és Módszertani Kutatóközpont műhelykonferenciája Timár Sándor 95. születésnapja alkalmából.....	82
Janku Anna: Beszámoló az I. Nemzetközi Tánckutató Doktoranduszok Konferenciájáról.....	83
TÁNCOKRÓL – BETŰKKEL.....	88
Bolvári-Takács Gábor: Nyolc könyvajánló a mozdulatok világából	88
Bolvári-Takács Gábor: Táncfolyóirataink 2025. évi szemléje	96

100 éve született...

Felföldi László – Varga Sándor: Kallós Zoltán és a magyar néptánc kutatás

Már közel 10 éve elhunyt, Kallós Zoltán (1926–2018) neve naponta elhangzik, és munkássága révén máig meghatározza az erdélyi hagyományos kultúráról való gondolkodást a néprajzkutatás, az egyetemi oktatás, a revival mozgalom résztvevői és a hagyományos zene kedvelői körében. Egyetérthetünk Pozsony Ferenc, az erdélyi Kriza János Néprajzi Társaság tiszteletbeli elnöke véleményével, hogy a Kallós Zoltán által megörökített, veszni nem hagyott hagyományos értékek mára a magyarság s egyben a világ szellemi kulturális örökségének messze földön elismert részei.

Kallós Zoltán a 20. századi magyar népzene- és néptánc kutatás egyik meghatározó alakja, akinek munkássága kulturális és identitásalakító szempontból kiemelkedő jelentőségű. Társadalmi gyűjtőként végzett erdélyi terepmunkái alapvetően járultak hozzá a magyar népi kultúra, ezen belül a néptánc-hagyományok megismeréséhez. Munkássága különösen Moldvához, Gyimeshez, illetve lakóhelyéhez, a Mezőséghez és annak peremvidékeihez kötődik, ahol a 20. század második felében már gyorsan átalakulóban lévő, modernizálódó tánc- és zenei hagyományokat dokumentálta. Népdal-, azon belül is balladagyűjtései nemzetközi mércével is egyedülállóak. Kallós Zoltán munkássága sajátos hangsúlyokat hordoz. Számára a néptánc nem elszigetelt jelenség volt, hanem a zenével, a szokásokkal és a nyelvvel együtt a közösségi élet szerves része. Kallós értelmezése szerint a néptánc dokumentálása kulturális mentőmunka volt, hiszen a modernizáció és az asszimiláció hatására ezek a hagyományok gyors ütemben alakultak át. Kallós Zoltán nem csak alkalmi gyűjtéseket végzett, hanem évtizedeken át visszajárt ugyanazokba a falvakba, szoros kapcsolatot alakítva ki az adatközlőkkel. Ez a bizalmi viszony tette lehetővé, hogy az 1960-as évektől egyre gyakrabban Erdélybe látogató magyar táncfolkloristák, Andrásfalvy Bertalan, Martin György és Pesovár Ferenc gyűjtéseinek nélkülözhetetlen és elmaradhatatlan segítője lett.¹ Kallós Zoltán így emlékezett erre az időszakra:

„Következő úton ott volt Pesovár Feri, Andrásfalvy Bertalan és Tinka [Martin György]. Az úticélunk Válaszút, Magyarszovát, Feketelak és Buzza volt. (...) Először Válasz-

¹ Keresztény 2023: 207.

úton filmeztünk román, magyar és cigány táncot. (...) Szováton éppen kalákatáncot fogtunk ki, s az utcán táncoltak, a falu közepén. Hát a rendőr is ránkcsapott akkor. De akkor még könnyű volt ugrálni, mert még megvolt a Magyar Népi Szövetség. S volt egy támasz, a község bírója. Magyar ember volt, Bodor Andrásnak hívták (...) az anyja válaszüti volt. Odajött a rendőr. Leigazoltattott. Tovább folytattuk a filmezést. (...) Onnan (...) persze gyalog mentünk ki a főútra, mert nem voltak buszjáratok annyira még, mint most. Az utak is elhanyagoltak voltak. Gyalog cipeltük a nagy Butoba magnót. Egy kézzel felhúzható gép volt, kb. 15-16 kilós. Felültünk a buszra. (...) Elmentünk Feketelakra, és a parókia udvarán filmeztünk 16-18 éves fiatalokat. (...) Két banda volt a faluban abban az időben. Kb. egy 6-700 lelkes falu, többségben magyar. Ez anyámnak a szülőfaluja.”²

Az ELTE-HTK (korábban MTA) Zenetudományi Intézet Néptánc Tudástárában található adatok szerint Kallós Zoltán 61 erdélyi táncfilm lebonyolításában vett részt. Ennek során 566 fotót készített. Ezen kívül 14 kéziratos gyűjtés kapcsolódik a nevéhez.³ Kallós Zoltánnak a Zenetudományi Intézethez került tánczenei felvételeiről a Zenetudományi Intézet folklór adatbázisai között tájékozódhatunk.⁴ A valóságban sokkal több táncfolklórisztikai gyűjtés előkészítését és levezénylését vállalta. Az 1970-es években induló táncházmozgalom valósággal ontotta magából az amatőr gyűjtőket, akik erdélyi utazásainak, terepmunkáinak jelentős részét Kallós Zoltán segítette. Ezek pontos számbavétele még várat magára, de a Hagyományok Háza Folklóradatbázisában eddig feldolgozott gyűjtéseinek száma 81.⁵ Ebből a táncokról készült videófelvetelek összesen 5 folklóreseményt dolgoznak fel, a tánczenei gyűjtéseinek száma 52. A Hagyományok Háza által őrzött fotó gyűjteményben 11.314 fényképe található, ennek nagyjából 3/4 része saját készítésű.⁶ Ezek mellett a Kallós Zoltán Alapítvány Néprajzi Gyűjtemény, a Kriza János Néprajzi Társaság és a Néprajzi Múzeum gyűjteményeiben tájékozódhatunk tovább Kallós Zoltán

² Kallós 1993: 49–50.

³ A ZTI Néptánc Tudástár felületén található szűrők segítségével rákeresve Kallós Zoltán nevére, részletesebben tájékozódhatunk ezekről az adatokról (<https://neptancudastar.abtk.hu/hu>).

⁴ Kallós Zoltán népzenei gyűjtéseit illetően lásd: <https://db.zti.hu/kallos/kallos.asp>.

⁵ A Hagyományok Háza Folklóradatbázis felületén található szűrők segítségével rákeresve Kallós Zoltán nevére, részletesebben tájékozódhatunk ezekről az adatokról (<https://folkloradatbazis.hu/hu>).

⁶ A fotók és kísérőadataik megtekinthetők a Hagyományok Háza Kallós Zoltán fotógyűjteménye c. felületén (<https://hagyomanyokhaza.hu/hu/mediatar/adatbazisaink/fototar/Kallosfotogyujtemeny>).

néprajzi gyűjtéseivel kapcsolatban.⁷ Publikált népzenei felvételei mellett Kallós Zoltán írásait tartalmazó bibliográfiát is érdemes tanulmányozni.⁸

Kallós Zoltán behatóan ismerte a Mezőség és a környező tájak tánc- és tánczenei hagyományait. Válaszút tánc kultúrájáról Martin György segítségével írt tanulmányában⁹ leírta a faluban használt tánc típusokat, a magyar és a román táncrendet, a táncalkalmak szervezését, valamint a zenészek szerepét. Megfigyelései rámutattak arra, hogy a *bétvégi tánc* szabályozott közösségi esemény volt, amelyben a viselkedési normák, az udvarlás rendje és a közösségi kontroll egyaránt érvényesült. Ezek mellett meg kell említeni több önreflexív megnyilvánulást tartalmazó írását és interjúját, amelyek szakmai írásainak hitelességét erősítik.¹⁰ Az észak-mezőségi falvak néprajzáról szóló cikkében a mezőszegi tánckészletről (pl. a visai Fodor nemzetség táncáról) olvashatunk,¹¹ amelyből a mély ismeret és a szeretetteljes „láttatás” szándéka sugárzik. Ugyanezt tapasztaljuk a gyimesi csángók tánc hagyományáról írt, Martin Györggyel közös írásának általa írt fejezetében. Nyilvánvaló, hogy a gyimesiek tánc készletének műfaji-típológiai rendszerezését Martin György végezte el a tanulmányban. A táncélet jelenségeinek adatgazdag leírása, a táncalkalmak meglepő gazdagságának bemutatásának alapját viszont Kallós Zoltán gyűjtései adják. Hasonló együttműködés eredménye a gyimesi csángók tánc készletének formai, funkcionális és zenei sajátosságait bemutató összevető táblázat, amely nívumnak számít a magyar és az európai néptánc kutatás módszertanában. Ugyanilyen jelentős újításnak számít a táncalkalmak elnevezés és résztvevők szerinti, valamint időbeli és térbeli viszonyok szerinti összevetése. A gyimesi csángók tánc hagyományának az európai és a magyar művelődéstörténet keretében való elhelyezésének kísérlete Kallós Zoltán és Martin György közösen megjelentetett tanulmányát a magyar néptánc kutatás alapvető, mintaadó művének tekinthetjük. Ezt erősíti a tanulmány zárógondolata:

„Az interetnikus és interdiálektikus kölcsönhatások, keveredések és az egyetemes európai tánc- és művelődéstörténet szempontjából Gyimes és vele együtt az egész keleti és déli Kárpát-vonulat tánc kultúrájának vizsgálata igen fontos feladat.”¹²

⁷ A Kallós Zoltán Alapítvány Néprajzi Gyűjteménye adatairól bővebben lásd: https://kallosalapitvany.ro/#neprajzi_gyujtemeny. A Kriza János Néprajzi Társaság adatbázisairól bővebben lásd: <https://kjnt.ro/adatbazisok>. A Néprajzi Múzeum gyűjteményeinek kapcsolódó adataihoz lásd: <https://www.neprajz.hu/gyujtemenyek>.

⁸ A népzenei publikációkhoz lásd: <https://kallosalapitvany.ro/kiadvanyok/>. Kallós Zoltán írásait illetően lásd Jakab 2006.

⁹ Kallós 1964.

¹⁰ Ablonczy 1978; Ablonczy – Korniss 2013; Kallós 1972; Kallós 1978.

¹¹ Kallós 1979: 33.

¹² Kallós–Martin 1970: 208.

Kallós írásainak fontos eleme volt az élő szó rögzítése: adatközlői visszaemlékezéseit, magyarázatait gyakran szó szerint közölte. Ez nemcsak hitelességet adott munkáinak, hanem lehetővé tette, hogy az olvasó közelebb kerüljön az adatközlők gondolkodásmódjához. Az erdélyi magyar kisebbség kultúrájához való ragaszkodás, a nemzeti kultúra ápolása, valamint a néphagyomány esztétizáló megközelítése központi szerepet töltött be gondolkodásában. Interjúi, médiában való megszólalásai és a terepmunkák során is az adatközlők által használt terminusokat sokszor revideálta, nem egyszer az adott román, vagy cigány kifejezés magyar tükörfordítását használva.¹³ Gyűjtések során igyekezett a táncosok, zenészek megjelenését, viselkedését instruálni, az adatközlést általa esztétikusnak, „autentikusnak” tartott jelenségek felé irányítani.¹⁴ Mindezzel nem egyszer felülírva a néprajzi kutatómódszertan vonatkozó megállapításait. Meg kell jegyezni, hogy Kallós Zoltán „társadalmi gyűjtő” volt abban az értelemben, hogy nem tanult néprajzot, kutatómódszertannal kapcsolatos stúdiumokat sem végzett. Személyes adottságai révén belülről, közvetlen tapasztalatok alapján ismerte sok erdélyi falu belső kapcsolatrendszerét, mindennapi életét, hagyományait. Kiterjedt rokoni és ismerősi kapcsolatai révén olyan ismeretekhez is hozzájutott, amelyek a hivatásos néprajzkutatók elől rejtve maradtak. A néprajzi szakirodalom megismerését az erdélyi, illetve a magyarországi népzene- és néptáncutatók útmutatása is segítette. Ezek a körülmények tették lehetővé, hogy például bizonyos balladatípusok vagy tánczenei repertoárok elterjedését minden korábbinál pontosabban sikerült meghatározni, bővítve és kiigazítva az eddigi tudományos ismereteket.

Kallós Zoltán munkásságának hatása messze túlmutat publikációin. Gyűjtései és szemlélete alapvetően hozzájárultak az 1970-es évektől kibontakozó táncművelés megújulásához és megerősödéséhez. Zenészek és táncosok egész generációi tanultak az általa dokumentált dallamokból, táncrendekből és adatközlői magyarázatokból. Kallós nemcsak adatokat szolgáltatott, hanem személyesen is kapcsolatot teremtett falusi adatközlők és városi fiatalok között, ezzel is segítve a hagyományelemek továbbadását.

A kolozsvári Házsongárdi temetőjének csendjében nyugszik, életműve továbbra is sugározza az erdélyi hagyományos közösségek, azok szellemi értékei és az ezzel ma is élni kívánók iránti szeretetét szerte a világon. A Pál

¹³ Erről bővebben lásd: Varga 2020: 54 / 44-es lábjegyzet; Varga 2023: 192 / 514-es lábjegyzet; Varga 2023: 198 / 536-os lábjegyzet.

¹⁴ Keresztény 2023: 221.

apostol Korinthusbeliekhez írott első leveléből való szavak jól tükrözi ezt az életigenlő magatartást:

„Ha az embereknek vagy angyaloknak nyelvén szólok is, szeretet pedig nincsen én bennem, ohyanná lettem, mint a zengő érc vagy a pengő cimbalom. És ha jövődőt tudok is, és minden titkot és minden tudományt ismerek is: és ha egész hitem van is, úgyannyira, hogy hegyeket mozdíthatok ki helyükről, szeretet pedig nincsen én bennem, semmi vagyok.”
(1Kor 13:1–3)

Felhasznált irodalom

ABLONCZY László

1978 Szél Marci már nem muzsikál: beszélgetés Kallós Zoltánnal.
Forrás 10. 7–8. 63–65.

ABLONCZY Bálint – KORNISS Péter

2013 *A Mezőségtől Moldváig. Kallós Zoltán útjai*. Budapest: Helikon

JAKAB Albert Zsolt

2006 Kallós Zoltán bibliográfiája. In Ilyés Sándor – Jakab Albert Zsolt (szerk.): *Kallós Zoltán 80 éves (Krizsa János Néprajzi Társaság Értesítője, XIV/1–2)*. Kolozsvár: Kriza János Néprajzi Társaság. 9–30. kjnt.ro/szovegtar/pdf/KJNTErt_14_1-2_2006_IlyesS-JakabAZs_szerk_Kallos-Zoltan-80-eves (utolsó látogatás: 2026. 04. 16.)

KALLÓS Zoltán

1964 Tánchagyományok egy mezősegi faluban. In Dienes Gedeon (szerk.): *Tánc tudományi Tanulmányok 1963–1964*. Budapest: Magyar Táncművészek Szövetsége Tudományos Bizottsága. 235–252.

1972 Tánc- és lakodalmi kiáltások. In Létay Lajos (szerk.): *Utunk évkönyv 1973*. Cluj: Intreprinderea Poligrafică. 106–121.

1978 Mezősegi temetés. *Forrás* 10. 7–8. 59–62.

1979 Adalékok az észak-mezősegi magyarság néprajzához. *Művelődés* 32. 1. 33–34.

1993 Visszaemlékezés az első közös erdélyi gyűjtőutakra: Válaszút, Magyarszovát, Feketelak, Buza, Méra 1962. In Felföldi László (szerk.): *Martin György emlékezete: Visszaemlékezések és tanulmányok születésének hatvanadik évfordulójára*. Budapest, Magyar Művelődési Intézet. 49–55.

KALLÓS Zoltán – MARTIN György

- 1970 A gyimesi csángók táncélete és táncai. In Dienes Gedeon – Maác László (szerk.): *Táncstudományi Tanulmányok 1969–1970*. Budapest: Magyar Táncművészek Szövetsége Tudományos Tagozata. 195–254.

KERESZTÉNY Csenge

- 2023 Egy 20. századi néptáncgyűjtés forrásai. In Fuchs Livia – Fügedi János – Péter Petra (szerk.): *Táncstudományi Tanulmányok 2022–2023*. Budapest: Magyar Táncművészeti Egyetem – Magyar Táncstudományi Társaság. 196–228.

VARGA Sándor

- 2020 Two Traditional Central Transylvanian Dances and Their Economic and Cultural/Political Background. *Acta Ethnographica* 65. 1. 39–64. <http://real.mtak.hu/128234/1/article-p39.pdf> (utolsó látogatás: 2026. 04. 16.)
- 2023 *Változások egy mezősségi falu tradicionális tánc kultúrájában*. Budapest – Kolozsvár: Hagyományok Háza – Kriza János Néprajzi Társaság. http://real.mtak.hu/181937/1/DET_2023_VargaS_Valtozasok.pdf (utolsó látogatás: 2026. 04. 16.)